

Kinga Sygizman*

Twórczy wybór – o aktywności studentów i sposobach poszerzania kompetencji uniwersalnych

Streszczenie: Celem rozdziału jest ukazanie możliwości rozwoju kompetencji uniwersalnych studentów w środowisku akademickim na przykładzie dwóch projektów radiowych: realizacji pracy dyplomowej w formie reportażu dźwiękowego oraz realizacji studenckiej audycji „Uniwersytet Łódzki na fali” prezentowanej na antenie PR Łódź. Obie inicjatywy nie są obligatoryjnie wpisane w program kształcenia kierunku Dziennikarstwo i komunikacja społeczna. Udział w nich był wynikiem świadomej decyzji studentów, którzy chcieli zdobyć nowe lub rozwinąć posiadane już dziennikarskie umiejętności. Na podstawie przeprowadzonego wśród studentów badania autorka omówiła ich motywację do wzięcia udziału w projektach, towarzyszące ich realizacji lęki i sposoby ich przezwyciężania, ale przede wszystkim szereg kompetencji, jakie studenci mieli szansę zdobyć udzielając się radiowo.

Słowa kluczowe: student, audycja radiowa, reportaż radiowy, kompetencje, zaangażowanie.

Wstęp

Studiowanie jest wynikiem decyzji i wyboru studenta, nie zaś nałożonym przez system edukacji nakazem czy obowiązkiem. Student podejmuje ten etap kształcenia, aby zdobyć wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne, które przygotowują go do znalezienia zgodnej z oczekiwaniami pracy, ale też dostarczą sprawności ułatwiających życie i komunikację na co dzień. W dawnych czasach młodzi ludzie oczekiwali także, że szkoła wyższa pozwoli im pogłębić i rozwinąć pasje i namiętności związane z ich zainteresowaniami [Płuciennik, 2013: 9]. Jak zauważa Jarosław Płuciennik współczesny Uniwersytet boryka się z ogromnym problemem braku zaangażowania młodych adeptów nauki. Kiedy w latach dziewięćdziesiątych studiowało 7% absolwentów szkół średnich, pasji na uczelni było

* Wydział Filologiczny, Uniwersytet Łódzki.

wiele, kiedy studiuje ponad połowa rocznika o zamiłowanie do zdobywania wiedzy bardzo trudno. Płuciennik słusznie dodaje: „Dziś już nie idzie o to, by uczynić z każdego studenta potencjalnego naukowca przyszłości, ale o to, aby zmotywować (...) do sensownego uczenia się, które zaowocuje przemianą edukacyjną dającą kiedyś zysk samemu kształcącemu się” [Płuciennik, 2013: 10]. Zysk w postaci zdobycia, między innymi, kompetencji uniwersalnych.

Celem opracowania jest zwrócenie uwagi na możliwości rozwoju kompetencji uniwersalnych studentów w środowisku akademickim na przykładzie dwóch projektów radiowych realizowanych przez studentów Dziennikarstwa i komunikacji społecznej¹. Istotą wyboru tych, a nie innych aktywności był fakt, że nie stanowią one obligatoryjnego elementu programu studiów. Student może świadomie² wziąć udział w działaniach, które są alternatywą dla tradycyjnej formy zdobywania wiedzy czy warsztatu zawodowego lub stanowią jego uzupełnienie. Jest to wybór w kierunku twórczym, wynikający z aktywnej postawy, wybór stanowiący dowód na zaangażowanie, jak zauważa Jerzy S. Czarnecki, zachodzi wtedy, gdy ktoś oddaje się pewnej czynności bezwarunkowo, bez wątpliwości [Czarnecki, 2015: 25]. W niniejszym rozdziale opisane zostały dwie inicjatywy. Jedna ma charakter indywidualny – jest nią możliwość przygotowania pracy dyplomowej na poziomie licencjackim w formie praktycznej, w analizowanym przypadku jest to reportaż radiowy; druga to forma aktywności grupowej – stanowi ją udział w gronie studentów przygotowujących i realizujących audycję akademicką na antenie lokalnej rozgłośni regionalnej. Wyniki badania zostały przedstawione w drugiej części tekstu.

Twórczość a studiowanie – rozwój kompetencji uniwersalnych w środowisku akademickim

Człowiek rodzi się z ogromnym twórczym potencjałem, ale w procesie edukacji jest sukcesywnie „okradany” z kreatywności przez szereg okoliczności nazywanych barierami twórczego myślenia [Samuel-Idzikowska, 2017: 48–49]. Jak zauważa Olga Samuel-Idzikowska pojawiają

¹ Przy realizacji audycji „Uniwersytet Łódzki na fali” współpracują też osoby spoza kierunku Dziennikarstwo i Komunikacja Społeczna. Jest ich jednak niewiele, stanowią do 5% osób tworzących cały zespół.

² Jeśli wybór nie wynikał z przekonania i chęci, a był raczej przypadkowy, student szybko rezygnował z udziału zarówno w jednym, jak i drugim projekcie.

się one już na etapie edukacji wczesnoszkolnej, która „opiera się w większości na odtwórczych działaniach, a efekty nauki i postępów dają się łatwo sprawdzić np. za pomocą testów, których wynik jest jednoznaczny. Z całą pewnością ułatwia to pracę nauczycielom, natomiast utrudnia rozwój kreatywności wśród uczniów” [Ibidem: 49]. Wartość kreatywności zostaje dostrzeżona na studiach. To właśnie szkoły wyższe zobligowane są do tego, aby rozwijać twórcze myślenie młodych ludzi, pomóc im kształtować szereg kompetencji, które pozwolą łatwo odnaleźć się na rynku pracy [Ibidem].

Wraz z przyjęciem przez Polskę Deklaracji Bolońskiej zmieniły się zasady tworzenia programów nauczania. Największa transformacja wiązała się – jak zauważa Tomasz Czapła – z „przejściem z nauczania do uczenia się” [Czapła, 2018: 16], co pociągnęło za sobą inne, istotne konsekwencje. Wprowadzenie efektów kształcenia jako narzędzia weryfikowania treści programowych wiązało się ze zmianami w sposobie myślenia o tych programach, ale także w uwzględnieniu znacznego nakładu pracy studenta, jego aktywności i samodzielności w procesie realizacji tych efektów. Omawiając, jak zmiana w systemie edukacji wyższej wpłynęła na poziom kształtowania przez uczelnie kompetencji potrzebnych na rynku pracy, Czapła zauważa, że: „wychodząc od klasycznego rozumienia kompetencji pracownika jako konglomeratu trzech składowych – wiedzy, umiejętności i postaw – można zauważyć wyraźną zbieżność z trzema kategoriami efektów kształcenia – efektami w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych” [Ibidem: 17].

Studiowanie na kierunku Dziennikarstwo i komunikacja społeczna³ na Uniwersytecie Łódzkim daje młodemu człowiekowi możliwość zdobywania wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych w zakresie pracy w mediach i – związanego z nią – komunikowania się. Na kształtowanie szeregu kompetencji zawodowych wpływa między innymi – wpisane w program studiów – wykonywanie zadań metodą projektową, na przykład poprzez przygotowywanie różnego rodzaju prac radiowych, takich jak wywiady, serwisy informacyjne czy audycje autorskie. Zadaniem studentów jest nie tylko opracowanie pomysłu, zaproszenie gości, ale także dobra audialna realizacja projektu, której elementem jest poprawna praca głosem, umiejętne prowadzenie rozmowy czy sprawny montaż słowa z muzyką (lub innymi fonicznymi elementami). Oba projekty stanowią możliwość zdobycia szeregu kompetencji uniwersalnych.

³ Dokładnie na temat zajęć o charakterze radiozawczym wpisanych w program kształcenia można przeczytać w publikacji P. Czarnek-Wnuk, K. Sygizman [2018].

Niejednoznaczność rozumienia pojęcia „kompetencja” wynika, na co zwraca uwagę T. Czapla, z dwuznacznego rozumienia samego słowa „kompetencja”. Niekiedy bywa ono rozumiane jako opis efektu działania, zdecydowanie częściej jednak „odnosi się do opisanie cechy definiowanej przez umiejętności posiadane przez (kompetentnego) pracownika” [Czapla, 2010: 201]. Prezentując zintegrowany model kompetencji badacz zauważa, że to, co uznajemy powszechnie za kompetencję jest po części tym, co dana osoba potrafi zdobyć (umiejętność), po części wyraża się w postawie – jest chęcią do działania [*Ibidem*: 205]. Biorąc pod uwagę niedoskonałości programów nauczania w kształtowaniu wyspecjalizowanych kompetencji, pracodawcy oczekują od uczelni wyższych wypracowywania elementarnych postaw i umiejętności, które staną się bazą do kształtowania bardziej wyspecjalizowanych zdolności, kiedy absolwent rozpocznie pracę w konkretnym zawodzie. Do takich kompetencji uniwersalnych Czapla zalicza: efektywne komunikowanie się, współpracę w zespole, innowacyjność, nastawienie biznesowe, planowanie i organizowanie własnej pracy, umiejętność podejmowania decyzji, analizę danych i informacji, stosowanie technik i technologii [Czapla, 2018: 21–22].

Analiza ankiet przeprowadzanych wśród studentów realizujących pracę dyplomową w formie reportażu radiowego bądź tworzących audycję „Uniwersytet Łódzki na fali” zmierza do ukazania, które z kompetencji uniwersalnych zostały podczas uczestniczenia w projektach zdobyte i czy/w jaki sposób zostały w życiu codziennym i zawodowym wykorzystane.

Omówienie projektów radiowych

Reportaż radiowy jako praca dyplomowa

Praca dyplomowa ma na celu potwierdzenie twórczych lub odtwórczych możliwości studenta kończącego pewien etap nauki. System edukacji w obecnym kształcie zakłada możliwość realizacji pracy licencjackiej w postaci projektu, który jest formą sprawdzenia nabytej wiedzy oraz umiejętności i zdaje się być bardziej atrakcyjna niż metoda tradycyjna, stwarza więcej możliwości i pozawala na wykorzystanie szerszej palety narzędzi analitycznych [Gałkowski, 2015: 117–118]. Praca w takiej formie, choć kształci bardziej umiejętności praktyczne, ma także na celu rozwój o charakterze naukowym, bowiem do projektu dołączone jest – wykorzystujące odpowiednią dla tematu metodę naukową – opracowanie na temat realizowanego zadania. Studenci kierunku

Dziennikarstwo i komunikacja społeczna mają możliwość stworzenia własnego reportażu radiowego⁴, co pozwala im wykorzystać w praktyce wiedzę teoretyczną na temat gatunku, oswoić się ze sztuką audialną, z opowiadaniem historii za pomocą jedynie warstwy dźwiękowej. Jak się okaże w dalszej części zadania projekt ten pozwala studentowi wykształcić wiele kompetencji.

Praca nad projektem⁵ rozpoczyna się od wyboru tematu, który jest dyskutowany na form grupy. Następnie student dokonuje zgłębienia tematu i jego dokumentacji, rozmawia z potencjalnymi bohaterami, rejestruje pierwsze dźwięki, poszukuje formy dla swojej opowieści. Potem przychodzi czas na bardzo wstępną prezentację fragmentów nagrań i przedstawienie pomysłu na kompozycję całości podczas seminarium. Dyskusja z rówieśnikami, treść zadawanych przez nich pytań często uświadamia osobie realizującej projekt niedoskonałość wstępnego pomysłu, jego braki, skrótowość, a więc nieczytelność dla słuchacza i wpływa na ulepszenie projektu, przewartościowanie pierwotnej koncepcji. Następnie rozpoczyna się dalszy ciąg pogłębienia dokumentacji i indywidualna praca nad reportażem. Od tego momentu student dyskutuje na ten temat z nauczycielem prowadzącym, którego rola polega na moderowaniu projektem, na ukierunkowaniu rozmów wokół pomysłu tak, by student sam zauważał niedociągnięcia, definiował problem i szukał lepszych rozwiązań. Nauczyciel powinien zwiększać samodzielność studenta. Taki sposób pracy motywuje do poszukiwania i selekcjonowania informacji, aktywizuje potrzebę poznawania pewnych procesów oraz twórczego myślenia [Siekiera, 2015: 134–135]. Realizacja kolejnych etapów pracy nad audycją powinna przynieść efekt w postaci autorskiego reportażu radiowego.

Uniwersytet Łódzki na fali

Na mocy porozumienia między Rozgłośnią Polskiego Radia w Łodzi a Katedrą Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UŁ stworzona została rozgłośnia radiowa dla studentów Uniwersytetu Łódzkiego. Od powstania w roku 2011 po dzień dzisiejszy radio przeszło wiele przemian⁶

⁴ Na temat reportażu jako gatunku audialnego zob. K. Klimczak [2011: 123–133].

⁵ Dokładnie o etapach pracy nad reportażem i znaczeniu kolejnych etapów zob. J. Bachura-Wojtasik, K. Klimczak [2015: 108–110].

⁶ Na ten temat zob. P. Czarnek-Wnuk, K. Sygizman [2018]. O początkach rozgłośni powstała praca licencjacka P. Dubińskiej pt. *Od pszczoły do roju, czyli powstanie i rozwój Akademickiego Radia UL – Uniwersytet Łódzki na fali* obroniona

w zakresie sposobu nadawania, kwestii programowych czy samej nazwy. Niezmiennym i stałym elementem w projekcie jest audycja „Uniwersytet Łódzki na fali”, która – niemal nieprzerwanie⁷ – od 2011 roku pojawia się na antenie Polskiego Radia Łódź. Przygotowują ją i realizują na żywo studenci Uniwersytetu Łódzkiego, głównie Dziennikarstwa i komunikacji społecznej. Audycja nadawana jest raz w tygodniu i trwa pięćdziesiąt minut. Studenci, zaangażowani w projekt, komunikują się w zamkniętej grupie dyskusyjnej na jednym z portali społecznościowych. Tu, zgodnie z preferencjami uczestników, tworzone są grafiki, zgłaszane tematy do realizacji podczas programu (głównie przez prowadzących kolejną audycję, ale tematy do wydania mogą przysyłać wszyscy studenci), podsyłane są zapotrzebowania na dźwięki, ale także sygnalizowane są inne kwestie związane z „Uniwersytetem Łódzkim na fali”. Podczas prawie godzinnej audycji dwójka prowadzących przedstawia zagadnienia związane z Łodzią akademicką, głównie prowadząc rozmowy z zaproszonymi gośćmi, ale także poprzez różnego rodzaju dźwięki⁸ przygotowywane do audycji przez reporterów. Grupę stanowią prowadzący audycje, ale także reporterzy i osoby zajmujące się oprawą portalu społecznościowego audycji (często są to funkcje wymienne). Struktura i działalność projektu zbliżona jest do sposobu funkcjonowania koła naukowego⁹, a jak zauważa Bartłomiej Kurzyk „organizacje studenckie, najczęściej działające w warunkach polskich uczelni w postaci kół naukowych, stanowią potencjalnie cenne uzupełnienie edukacji dodatkowymi możliwościami rozwoju zawodowego” [Kurzyk, 2015: 129]. Kurzyk wymienia zalety koła naukowego, które czynią je atrakcyjnym dla studenta. Wszystkie te cechy można z łatwością odnaleźć w projekcie „Uniwersytet Łódzki na fali”:

- opcja dla najlepszych, najbardziej aktywnych – studenci, którym brak chęci do działania bardzo szybko kończą współpracę; ci,

w 2013 roku. O rozgłośni z perspektywy szans dla studenta piszą J. Mroziński i P. Dubińska [2013: 141–142] oraz E. Matusiak i K. Boczek [2018: 132–137].

⁷ Audycja została zawieszona na okres od października 2016 do marca 2018 roku ze względów programowych. Ponownie pojawiła się na antenie PR Łódź w kwietniu 2018 roku.

⁸ Jako „dźwięk” rozumiane jest przez autorkę tekstu – zgodnie z funkcjonującą w środowisku radiowym nomenklaturą – wszelkiego rodzaju nagranie dźwiękowe stanowiące element programu. W przypadku omawianej audycji były to najczęściej sondy, obrazki z wydarzeń, fragmenty wywiadów.

⁹ Warto zauważyć, że pierwsi studenci działający w rozgłośni (reporterzy, prezenterzy) przeszli do radia z koła naukowego Radiowe Laboratorium Reportażystów, kończąc tym samym czas działalności koła i niejako przekształcając je w nową formę aktywności.

którzy chcą tworzyć radio, mają możliwość zdobywania realnych doświadczeń;

- głębokie wzbogacanie edukacji – działanie w projekcie wzbogaca wiedzę i umiejętności związane z pracą dziennikarza radiowego;
- upracticznienie doświadczenia studiowania – uczestniczenie w projekcie daje możliwość wykorzystania w praktyce wiedzy zawartej w programie studiów;
- świadomy rozwój umiejętności – studenci uczą się obserwując innych (bardziej doświadczonych) studentów i gości audycji, sami decydują, czy chcieliby (i kiedy są na siłach) poprowadzić audycję na żywo, czy może sprawdzić się w roli reportera; zanim wejdą na żywo na antenę przygotowują improwizowane audycje w studiu radiowym znajdującym się na Wydziale Filologicznym UŁ;
- realny i rozłożony w czasie wpływ na rozwój studentów – studenci mają możliwość rozwijania swoich umiejętności etapami, obserwując siebie, profesjonalistów radiowych, słuchając ich uwag i współpracując z opiekunem [w oparciu o *Ibidem*: 130–131].

Działanie w projekcie daje studentom możliwość doskonalenia wiedzy i umiejętności zdobytych podczas studiowania, ale również ich uzupełnienia i poszerzenia.

Udział w projektach a kompetencje uniwersalne studentów

Realizacja reportażu radiowego

Ankieta została wysłana do osiemnastu osób, a więc wszystkich, którzy podczas seminariów licencjackich prowadzonych przez autorkę tekstu, zdecydowali się realizować reportaż radiowy jako pracę dyplomową. Na pytania odpowiedziało dziesięć osób. Wszystkie osoby były – w czasie realizacji zadania – studentami trzeciego roku Dziennikarstwa i komunikacji społecznej. Grupa ankietowanych składała się głównie z kobiet, tylko jeden mężczyzna odpowiedział na pytania. Ankietowani pochodzą zarówno z miast, jak i mniejszych miejscowości.

Wszyscy odpowiedzieli na pięć pytań o:

- motywację do realizacji pracy praktycznej,
- obawy przed realizacją reportażu,
- to, czy praca nad audycją rozwiązała te obawy,
- to, czego nauczyli się podczas realizacji reportażu (kompetencje),
- wykorzystanie kompetencji w życiu prywatnym i zawodowym.

Motywacja do stworzenia praktycznej pracy licencjackiej jest – wedle wyników ankiet – jedynie wewnętrzna. Wynika z potrzeb studenta, a nie z zewnętrznych pobudek, jak na przykład zachęta innego studenta do stworzenia takiego projektu. Seminarzyści studiów licencjackich najczęściej twierdzili, że wybrali taki rodzaj pracy dyplomowej, ponieważ chcieli nauczać się czegoś praktycznego (50% wypowiedzi) lub w praktyce wykorzystać teoretyczną wiedzę zdobytą na studiach (30%). Ogromne znaczenie miała dla nich możliwość samorealizacji, zrobienia czegoś autorskiego (40%), ale także sprawdzenia siebie w dotychczas nieznaną rolę (20%). Jedna osoba użyła określenia „mogłam wyrazić siebie”, akcentując tym samym autoekspresyjną funkcję metody projektowej. Wśród pobudek do realizacji reportażu radiowego znajduje się także chęć zrobienia czegoś ciekawego, kreatywnego, nowego i innego niż prace dotychczas realizowane na studiach (30%), ale także – po prostu – czegoś przyjemnego (10%). Dla jednej osoby motywacją stała się potrzeba poznawania ludzi i świata (10%).

Prawie wszyscy studenci obawiali się czegoś przed przystąpieniem do pracy (90% wypowiedzi), tylko jedna nie miała obaw lub – jak sama mówi – ich „nie pamięta”. W większości lęk dotyczył etapów pracy nad audycją, głównie montażu (40%), ale także znalezienia odpowiedniego bohatera, a więc tematu (20%), jego odpowiedniej dokumentacji („czy nagram wszystko, czy coś mi nie umknie” – 30%, doboru warstwy dźwiękowej – 10% czy odpowiedniej kompozycji przekazu – 10%). W większości przypadków praca nad reportażem pozwoliła rozwiązać problemy i rozwiązać lęki, głównie dzięki sukcesywnej pracy (20%), współpracy z bohaterem (20%), ale także pomocy nauczyciela prowadzącego (30%), którego „cenne rady, pomogły (...) jakoś obejść trudną sytuację i doprowadzić reportaż do końca”. Tylko jedna osoba, podkreśliła, że nie udało się rozwiązać wszystkich problemów („Efekt końcowy nie jest taki, jak chciałam”), ale druga część jej wypowiedzi stanowiła potwierdzenie, że jednak proces tworzenia pomagał w rozwiązywaniu sytuacji trudnych („Jednak napotkane problemy udawało mi się na bieżąco rozwiązywać”). Niekiedy lęki związane były bardziej – nie z realizacją reportażu – a z osobą go tworzącą i dotyczyły jej uczuć. Wówczas strach dotyczył tego „czy się sprawdzę” (10%), czy „stres mnie nie sparaliżuje” (10%), ale przede wszystkim tego, czy bohaterowi reportażu on się spodoba, słowem – „czy nie zawiodę osoby, która podzieliła się ze mną historią swojego życia i obdarzyła mnie ogromnym zaufaniem” (20%). Wypowiedzi ankietowanych studentów wskazują na ich wrażliwość, wiedzę, ale także świadomość trudności pracy dziennikarza w ogóle.

Praca nad realizacją autorskiego reportażu radiowego pozwoliła studentom wypracować wiele kompetencji. Dotyczą one przede wszystkim

kwestii technicznych – umiejętności montowania (70%), zbierania i selekcjonowania materiału (30%) tak, by był interesujący dla słuchacza. Oprócz tych związanych bezpośrednio z zawodem dziennikarza, studenci wykształcili szereg postaw i umiejętności interpersonalnych oraz personalnych: prowadzenie dobrej rozmowy (40%), zadawania pytań (30%), uważnego słuchania (40%), skupienia uwagi na bohaterze („bohater jest drogowskazem”), na szczegółach (30%), cierpliwości (30%) i pokory (10%), otwarcia na drugiego człowieka (30%), uwzględniania jego odrębności (20%), szacunku dla zawodu reportażysty (20%). Wiele wymienionych przez studentów kompetencji dotyczyło organizacji pracy i motywacji do pracy, są nimi: determinacja (20%), panowanie nad czasem (10%), umiejętność działania w sytuacji stresowej (10%), pod presją czasu (10%) i reagowania na bieżąco w sytuacji zmiany (10%). Realizacja reportażu uczy w końcu akceptacji tego, że nie zawsze wszystko się udaje (10%), że mimo wszystko należy wierzyć w swoje możliwości (20%) i szukać kreatywnych rozwiązań (10%): „wierzę w to, że co by się nie działo, jakichkolwiek trudności bym nie doświadczył, to dam sobie radę. Bo jeżeli podejdzie się do sprawy kreatywnie, to wiele przeszkód można obejść”.

Wszyscy studenci zadeklarowali, że nabyte kompetencje wykorzystują głównie w życiu codziennym, w kontaktach z ludźmi, poprzez uważne słuchanie (40%), bez oceniania i z otwartością na drugiego człowieka (30%) oraz ciekawość świata (10%). Niektórzy korzystają z doświadczeń, studiując drugi kierunek w Polsce i za granicą (30%); wielu w pracy zawodowej, w radiu (20%) lub innych instytucjach: „Pracując na co dzień w agencji reklamowej, przez cały czas jestem w kontakcie z ludźmi. Kluczowe w powodzeniu projektu jest wzajemne zrozumienie i niezakłócona komunikacja. Muszę więc uważnie słuchać klientów i na bieżąco analizować ich potrzeby”.

Wszyscy studenci podkreślają znaczenie realizacji tego projektu dla ich rozwoju interpersonalnego i zawodowego. „To była prawdziwa życiowa lekcja” – mówią. Jednocześnie podkreślają, że „nie czuli, żeby to była jakakolwiek praca”, a przy okazji „przygotowywanie reportażu w ramach licencjatu było najwartościowszą rzeczą na tych studiach”.

„Uniwersytet Łódzki na fali”

Ankieta została wysłana do dwudziestu trzech osób, dwudziestu prezenterów, trzech reporterów. Na pytania opowiedziało piętnastu prezenterów i wszyscy reporterzy.

Wysłano ją zarówno do aktualnie działających w radiu prowadzących, jak i tych, którzy nad rozgłośnią pracowali wcześniej, od 2011 roku. Warunkiem był wymóg, że student udzielał się aktywnie w radiu przez

minimum pół roku. Wszyscy, którzy odpowiedzieli na pytania w tej kategorii, byli w czasie realizacji projektu studentami Uniwersytetu Łódzkiego, głównie Dziennikarstwa i komunikacji społecznej, są wśród nich zarówno kobiety (8 ankiet), jak i mężczyźni (7 ankiet), reprezentujący miasta i mniejsze miejscowości.

Ankieta dotycząca pracy reporterskiej została wysłana do trzech osób (jednej kobiety i dwóch mężczyzn), które aktualnie uczestniczą w projekcie, a ich działalność reporterska jest jedynie radiowa¹⁰. Wszyscy są studentami, reprezentują zarówno miasta, jak i małe miejscowości.

Studenci odpowiadali na pytania o:

- motywację do udziału w projekcie,
- obawy przed pierwszą audycją/nagraniami reporterskim,
- to, czy praca w studiu lub jako reporter rozwiązała te obawy,
- to, czego nauczyli się podczas prowadzenia audycji/pracy reporterskiej (kompetencje),
- wykorzystanie kompetencji w życiu prywatnym i zawodowym.

Dodatkowo prezenterzy mieli opisać emocje, jakie towarzyszyły im podczas prowadzenia pierwszej audycji na żywo.

Do pracy reporterskiej skłoniła studentów chęć nauczenia się czegoś nowego, zdobycia nowego doświadczenia (67%), ale także potrzeba zweryfikowania swoich umiejętności i sprawdzenia, czy taka forma pracy jest dla ankietowanego interesująca (33%). Wśród bodźców pojawiły się też chęć poznania ludzi (33%), podjęcie wyzwania (33%) i „danie upustu swojej radiowej kreatywności” (33%).

Podczas pierwszych nagrań wszystkim reporterom towarzyszyła trema i stres, ale także lęk o kwestie techniczne (obsługa urządzenia rejestrującego – 67%), umiejętne zadawanie pytań (33%) i o brzmienie własnego głosu (33%). Skonfrontowanie swoich lęków i tremy z rzeczywistością pozwoliło je opanować. Jeden z reporterów zwraca uwagę na to, jak wielkie znaczenie dla pracy nad sobą ma edycja nagrań: „W czasie montażu mogłem spokojnie przyjrzeć się samemu dźwiękowi, błędom jakie popełniłem i elementom, z których byłem zadowolony”.

Wszyscy podkreślają, że zdobyli sprawności techniczne: montażu, obrazowania z wykorzystaniem dźwięku (100%). Reporterzy podkreślają też, że zdobyli, ważne dla dziennikarza, takie kompetencje jak umiejętność szukania i selekcjonowania informacji (33%), czy praca nad głosem (33%): „stałam się go bardziej świadoma, dzięki czemu zaczęłam nad nim pracować, ale i też mówić coraz pewniej i głośniej, gdyż wcześniej miałam

¹⁰ Często prezenterzy nagrywają i montują dźwięki, ale jest to „dodatkowa” aktywność.

tendencje do »ściszania« swojego głosu». Nie bez znaczenia jest też umiejętność prowadzenia rozmowy czy otwartość na osobę, z którą się rozmawia (67%). Dwie osoby uznały, że wykorzystują zdobyte umiejętności, głównie techniczne. Jedna nie odpowiedziała na to pytanie. Znacząca wydaje się jednak satysfakcja z pracy nad czymś autorskim, swoim: „sam fakt, że coś potrafię zmontować daje mi ogromną satysfakcję i frajdę. Nawet jeśli 30 sekundową sondę montuje przez 3 godziny”.

Główną motywacją dla podjęcia współpracy przy prowadzeniu „Uniwersytetu Łódzkiego na fali” była potrzeba edukacyjna – chęć nauki, zdobywania doświadczeń, rozwijania umiejętności, szczególnie praktycznych (67%) i sprawdzenia się w nowej roli, prezentera radiowego (40%). Wielu młodych ludzi kierowało się fascynacją radiem zapoczątkowaną na studiach, często określaną po prostu jako „miłość do radia” (27%). „Studiowałam dziennikarstwo, miałam wcześniej kontakt z radiem na żywo w audycjach red. Sikorzanki¹¹ (zaczęło się od występu w ramach zajęć) i mnie to zahipnotyzowało” – pisze jedna z ankietowanych. Ta miłość i fascynacja popchnęła do realizacji marzenia (7%) i chęci doświadczenia wyzwania (7%). Motywacja ma głównie charakter wewnętrzny, wynika z potrzeb studentów. Dwie osoby używają określenia „koledzy polecali”, ale z toku wypowiedzi można wnioskować, że jest to motywacja dodatkowa, ponieważ poprzedza ją wymienienie innego bodźca, a drugi – zewnętrzny – następuje po sformułowaniu typu „a poza tym”.

Podczas prowadzenia pierwszej audycji wszystkim studentom towarzyszył stres (100%), ale dwie osoby uznały, że był to stres zdecydowanie motywujący i mobilizujący (13%). W większości przypadków nerwy zostały skontrastowane przez – pojawiające się w tym samym czasie – skrajnie przeciwstawne odczucia, takie jak radość i ekscytacja (67%) czy frajda (13%). Studenci wspominali też o towarzyszącym pracy poczuciu odpowiedzialności za przekazanie słuchaczowi informacji w zrozumiały, czytelny sposób (13%). Warto zacytować dwie skrajne wypowiedzi dotyczące odczuć: „przed pierwszą audycją czułam tak duży stres, jaki ostatnio czułam tylko podczas matury z matmy i chyba po audycji nigdy potem, ale też miałam poczucie, że robię to, co powinnam i jestem tam, gdzie powinnam”.

Wszystkim ankietowanym towarzyszyły jakieś obawy przed pierwszą audycją na żywo. Głównie dotyczyły zachowań werbalnych, takich jak pomyłki językowe, stylistyczne i merytoryczne (60%), sytuacji, kiedy brakuje słów i następuje cisza na antenie (80%), ale też powiedzenia czegoś

¹¹ Joanna Sikorzanka – dziennikarka radiowa, przez 35 lat związana z PR Łódź; autorka programów literackich, społeczno-politycznych i reportaży radiowych.

głupiego, niestosownego (20%). Studenci wykazywali lęk przed niespodziewanymi sytuacjami (20%), nieprzybyciem gościa do programu (7%), brakiem kontroli nad czasem (13%), źle prowadzoną rozmową (13%), a w konsekwencji nudą (13%) i tym, że „będzie sztywno” (13%). Audycja prowadzona była w duetach, dlatego pojawiły się też wypowiedzi dotyczące braku komunikacji nie tyle z gościem, co ze współprowadzącym (13%). Ankietowani jednak podkreślają, że możliwość prowadzenia kolejnych audycji pozwoliła na sukcesywne osvajanie tych lęków i redukcowanie stresujących sytuacji. Dobre „przygotowanie psychiczne i merytoryczne” albo też „wyształcenie zachowań, które chroniły przed wpadkami” sprawiały, że każda kolejna audycja wiązała się z większą przyjemnością i satysfakcją. To bowiem praktyka czyni – zdaniem studentów – mistrza: „Nie ma lepszego sposobu na przezwyciężanie lęku przed nieznanym, jak to nieznanie robić i poznawać”. Jeden ze studentów zauważa, że nauczył się, iż „wcale nie jest źle popełniać błędy, nawet językowe”. To przecież z błędów, potknięć, nieodciągnięć – jeśli dokonuje się ich obserwacji i analizy – płynie największa nauka.

Na koniec warto przyrzeć się, jakie kompetencje pozwoliło studentom wyształcić prowadzenie audycji na żywo. Młodzi ludzie mówią przede wszystkim o poszerzeniu kompetencji komunikacyjnych, związanych z prowadzeniem dobrej rozmowy (46,7%), szczególnie przez właściwe zadawanie pytań (20%), umiejętności nawiązywania kontaktów (40%) i współpracy (26,7%). Studenci wymieniają też inne zdolności interpersonalne i personalne, jak aktywne słuchanie (40%), otwartość i ciekawość świata (20%), a także znacznie większą pewność siebie (47%). Prowadzenie audycji radiowej na żywo wyształca kompetencje, które mogą przydać się w każdej pracy – dobra organizacja czasu (67%) i pracy (60%), umiejętność działania w sytuacji stresowej (20%), radzenie sobie ze stresem (33%), sprawne reagowanie w sytuacjach nieprzewidzianych (20%), elastyczność (7%), a także te, szczególnie oczekiwane w pracy radiowca – elokwencja (67%), poprawna dykcja i emisja głosu (40%), sprawność językowa (7%). O dziwo tylko dwie osoby wymieniają umiejętności typowo techniczne, jak montaż dźwięku (13%). Prawie wszyscy mówią o wykorzystywaniu w życiu prywatnym i zawodowym nabytych w radiu kompetencji. Jedna osoba nie odpowiedziała na to pytanie, jedna napisała, że wykorzystuje, ale „nie w takim stopniu, jak by chciała”. Praca w radiu pomaga być „lepszym pracownikiem i człowiekiem” i przygotowuje do pracy w zawodzie dziennikarza radiowego: „po zakończeniu pracy w radiu akademickim i odbytych praktykach, rozpoczęłam regularną pracę w Radiu Łódź. Takie cudowne doświadczenie zawodowe mogę zawdzięczać jedynie wcześniejszej możliwości prowadzenia audycji Uniwersytet Łódzki na fali”. Pozwala na zdobycie kompetencji potrzebnych w każdej

pracy: „Obecnie pracuję jako osoba zarządzająca 30-osobowym zespołem. Wiele osób pyta mnie, gdzie nabyłam umiejętności, takie jak: aktywne słuchanie, umiejętność zadawania pytań (np. podczas rozmów coachingowych), umiejętność rozmowy z ludźmi na każdym poziomie. Odpowiadam – na studiach dziennikarskich i podczas praktyki w Radiu. Tak, zdecydowanie nabyte umiejętności stale wykorzystuję i pozwalają mi one jeszcze bardziej się rozwijać”.

Zakończenie

Wypowiedzi studentów świadczą o ich zaangażowaniu w projekty, o głębokim przeżywaniu doświadczeń z nimi związanych, bo jeśli ktoś pisze, że „życie toczyło się tylko „od audycji, do audycji” bo jak się weszło, to już nie chciało się wyjść” to z pewnością nie wspomina o czymś przypadkowym, incydentalnym.

Do zaangażowania studentów przyczynił się fakt, że projekty były odpowiedzią na ich indywidualne potrzeby, na przedmiot zainteresowania i były wyrazem autentycznego zaangażowania, co widać w motywacji do podjęcia działania. Można uznać, że projekty są formą personalizacji działania dydaktycznego, o którym Anita Filipczak-Białkowska pisze, że sprzyja aktywowaniu potencjału twórczego ucznia [Filipczak-Białkowska, 2015: 40].

Podsumowując, warto zebrać informacje na temat kompetencji uniwersalnych, które kształtowane są podczas realizacji omówionych projektów. Zestawienie ich prezentuje poniższa tabela.

Tabela 1. Rozwój kompetencji uniwersalnych w środowisku akademickim

Kompetencje uniwersalne/ rodzaj projektu	Praktyczna praca dyplomowa	Audycja radiowa
Efektywne komunikowanie się	TAK	TAK
Współpraca w zespole	NIE	TAK
Innowacyjność	TAK	TAK
Nastawienie biznesowe	TAK/NIE	TAK/NIE
Planowanie i organizowanie własnej pracy	TAK	TAK
Umiejętność podejmowania decyzji	TAK	TAK
Analiza danych i informacji	TAK	TAK
Stosowanie technik i technologii	TAK	TAK

Źródło: opracowanie własne. Kompetencje uniwersalne w oparciu o Czaplą [2018: 21–22].

Na omówienie zasługują dwie kategorie. Pierwszą jest *współpraca w zespole*. Jest to kompetencja wykształcana podczas pracy nad audycją radiową, którą to studenci przygotowują w parach. Młodzi ludzie komunikują się w grupie na portalu społecznościowym – tu musi dojść do porozumienia i współpracy między różnymi członkami społeczności pracującymi nad danym wydaniem programu – prowadzącymi i reporterami. W przypadku pracy nad reportażem radiowym działanie ma charakter indywidualny – nie uznaje się dyskusji na forum w trakcie seminarium czy współpracy z nauczycielem za formę pracy grupowej. Rozmowa i wymiana myśli na tym poziomie opiera się o dobrą komunikację i zrozumienie siebie. Sama praca jest indywidualna.

Drugą kategorią, którą trzeba omówić jest *nastawienie biznesowe – przedsiębiorczość*, zdaniem T. Czapli to „kompetencja pozwalająca pracownikowi na skuteczne i efektywne realizowanie zadań poprzez zrozumienie podstawowych zasad i reguł rynkowych oraz przy ekonomicznym wykorzystaniu zasobów pracy, z zachowaniem oczekiwanego poziomu wskaźników biznesowych” [Czapła, 2018: 21]. Z ankiet nie można jednoznacznie wywnioskować, że kompetencja ta była kształtowana podczas pracy nad projektami. Z obserwacji autorki tekstu wynika jednak, że osoby myślące o pracy w mediach w przyszłości lub współpracujące z jakąś rozgłośnią w momencie realizacji reportażu czy cyklu audycji, obserwują reguły panujące w świecie mediów oraz bardziej świadomie i skutecznie myślą o swojej pracy, realizując działania z nastawieniem na pewien efekt.

Studenci, którzy zaangażowali się w projekty będące uzupełnieniem programu studiów lub bardziej aktywną i kreatywną formą realizacji zadań, mieli możliwość zdobycia szeregu kompetencji ułatwiających poszukiwanie pracy i odnalezienie się w nowym miejscu zatrudnienia. Dla wielu z nich udział w omawianych projektach stał się naturalną ścieżką kariery zakończoną pracą w radiu. Wypowiedzi młodych ludzi stanowią dowód procesu edukacji, który przeszli, prowadząc audycję lub przygotowując reportaż. Dla wszystkich był to czas ważny, inspirujący, udoskonalający zawodowo i humanistycznie. Ich twórczy wybór, potrzeba zrobienia czegoś więcej, zaowocowały wieloma nowymi kompetencjami.

BIBLIOGRAFIA

- Bachura-Wojtasik J., Klimczak K. (2015), *Sluchaj, nagrywaj, praktykuj – o estetyce dźwięku i dźwiękowych środkach wyrazu oraz o angażowaniu w pracę z dźwiękiem*, [w:] Płuciennik J., Klimczak K. (red.), *Twórczość – pasja – Uniwersytet. Kategoria zaangażowania w dydaktyce akademickiej*, Łódź, s. 95–116.
- Czapla T. (2010), *Zintegrowany model kompetencji*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Oeconomica”, nr 234, s. 199–211.
- Czapla T. (2018), *Kompetencje uniwersalne jako odpowiedź na potrzeby rynku pracy*, [w:] Wróblewski M., Czajkowska M., Płuciennik J. (red.), *Twórczość. Zatrudnialność. Uniwersytet*, Łódź, s. 15–25.
- Czarnecki J.S. (2015), *Architektura zaangażowania*, [w:] Płuciennik J., Klimczak K. (red.), *Twórczość – pasja – Uniwersytet. Kategoria zaangażowania w dydaktyce akademickiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 25–36.
- Czarnek-Wnuk P., Sygizman K. (2018), *Opieka nad studencką rozgłośnią radiową jako element kształcenia przyszłych dziennikarzy*, [w:] Białek M., Iwanowska M. (red.), *Radio w badaniach naukowych i praktyce akademickiej*, Warszawa, s. 98–109.
- Dubińska P. (2013), *Od pszczoły do roju, czyli powstanie i rozwój Akademickiego Radia UL – Uniwersytet Łódzki na fali*, praca licencjacka.
- Filipeczak-Białkowska A. (2015), *Personalizacja zadania jako aktywator zaangażowania*, [w:] Płuciennik J., Klimczak K. (red.), *Twórczość – pasja – Uniwersytet. Kategoria zaangażowania w dydaktyce akademickiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 37–47.
- Gałkowski A. (2015), *Praca dyplomowa w formie projektu (na przykładzie studiów italianistyki z translatoryką)*, [w:] Płuciennik J., Klimczak K. (red.), *Twórczość – pasja – Uniwersytet. Kategoria zaangażowania w dydaktyce akademickiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 117–130.
- Klimczak K. (2011), *Reportaż radiowy – definicja i podział*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Litteraria Polonica”, t. 14, nr 1, s. 123–133.
- Kurzyk B. (2015), *Model organizacji kół naukowych a rozwój kompetencji praktycznych studentów*, [w:] Wdowiński P. (red.), *Nauczyciel akademicki wobec nowych wyzwań edukacyjnych*, Łódź, s. 129–141.
- Matusiak E., Boczek K. (2018), *Zostańcie na fali*, [w:] Białek M., Iwanowska M. (red.), *Radio w badaniach naukowych i praktyce akademickiej*, Warszawa, s. 132–137.
- Mroziński J., Dubińska P. (2013), *Akademickie Radio UL – daj się ponieść radiowej pasji*, [w:] Płuciennik J., Klimczak K. (red.), *Twórczy Uniwersytet. Twórczy student. Przewodnik dla studentów Uniwersytetu Łódzkiego*, Łódź, s. 141–142.
- Płuciennik J. (2013), *Zaangażowanie studenta, uniwersytet i jego transformacje*, [w:] Płuciennik J., Klimczak K. (red.), *Twórczy Uniwersytet. Twórczy student. Przewodnik dla studentów Uniwersytetu Łódzkiego*, Łódź 2013, s. 9–23.
- Samuel-Idzikowska O. (2017), *Kreatywność jako kompetencja zawodowa*, [w:] Bieńkowska J. (red.), *Kreatywność w praktyce biznesowej*, Łódź, s. 45–59.
- Siekiera R. (2015), *Realizacja projektu jako forma praktycznego zaangażowania studentów*, [w:] Płuciennik J., Klimczak K. (red.), *Twórczość – pasja – Uniwersytet. Kategoria zaangażowania w dydaktyce akademickiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 131–144.

CREATIVE CHOICE – ABOUT STUDENT ACTIVITY AND WAYS TO EXPAND UNIVERSAL COMPETENCE

SUMMARY

The chapter aims to show the possibility of developing universal competencies of students in the academic environment on the example of two radio projects: the implementation of a diploma thesis in the form of an audio reportage and the student program „Uniwersytet Łódzki na fali” presented on PR Lodz. Both initiatives are not obligatorily included in the curriculum of the „journalism and social communication” field of study. Participation in them is the result of a conscious decision of students who want to acquire new or develop their already existing journalistic skills. Based on the research conducted among the students, the author discusses their motivation to participate in projects, accompanying fears and ways to overcome them, but above all discusses many competencies that students have the chance to gain by engaging in the radio work.

Keywords: student, radio broadcast, radio report, competence, commitment.